

Գրադիենտային վայրեցքի մեթոդ

Գրադիենտային վայրեցքի մեթոդը իտերացիոն ալգորիթմ է, որի յուրաքանչյուր քայլում կշիռների և վեկտորը փոփոխվում է նպատակային ֆունկցիայի առավելագույն նվազման, այսինքն՝ հակագրադիենտի ուղղությամ՝

$$\mathbf{w} = \mathbf{w} - \eta \nabla Q$$

որտեղ η -ն ուսուցման արագություն կոչվող պարամետրն է : Ուսուցման արագության պարամետրի (learning rate) ընտրությունն իրականացվում է փորձնական ձանապարհով, կախված է տվյալների բնույթից, որոնց համար ընտրվում է այդ պարամետրի արժեքը: Եթե օպտիմալացվող ֆունկցիան բավականին հարթ է, ապա ուսուցման արագությունը կարելի է վերցնել բավականին մեծ, որի հետևանքով ուսուցանող ալգորիթմի աշխատանքի ժամանակը կլինի փոքր: Բայց եթե նպատակային ֆունկցիան ունի մեծ կորություն, ապա ուսուցման մեծ արագության դեպքում հնարավոր է այնպիսի իրավիճակ, երբ կշիռների վեկտորը կարող է «թռնել» օպտիմալ արժեքի վրայով: Այդ դեպքերի համար պետք է վերցնել ուսուցման փոքր արագություն, մինիմումին գուգամիտման արագությունը նույնպես կլինի փոքր, բայց փոքր է նաև այն բաց թողնելու հավանականությունը:

Ուսուցանող ալգորիթմի իրականացման երկու մոտեցում կա.

1. Փաթեթային (batch) — ալգորիթմի յուրաքանչյուր իտերացիայում ուսուցանող ընտրանին դիտարկվում է ամբողջովին, որից հետո միայն հաշվում է և վեկտորի նոր արժեքը,
2. պատահական/ստոխաստիկ (stochastic) — ալգորիթմի յուրաքանչյուր իտերացիայում պատահականորեն ընտրվում է ուսուցանող ընտրանուց միայն մեկ օբյեկտ:

Առաջին մոտեցումն ավելի բարդ է, բայց այն ավելի արագ է գուգամիտում շնորհիվ այն բանի, որ դիտարկվում է ամբողջ ընտրանին:

Երկրորդ մոտեցումը ենթադրում է ավելի պակաս հաշվումներ, բայց պահանջում է ուսուցման համար հաջորդ տարրի ընտրության ալգորիթմի մշակում:

Փաթեթային մեթոդն իրականացնելը շատ պարզ է, անհրաժեշտ է ուսուցանող ընտրանու բոլոր օրինակների հակագրադիենտի միջինացված արժեքների միջոցով իրականացնել կշիռների թարմացում այնքան ժամանակ, քանի դեռ Q ֆունկցիոնալի գնահատականը չի կայունացել, այսինքն՝ մինչև նրա արժեքը կսկսի փոփոխվել շատ դանդաղ կամ ընդհանրապես չի փոփոխվի, կամ քանի դեռ փոփոխվում են կշիռները։ Կշիռների թարմացման գործընթացը կարելի է ներկայացնել հետևյալ առնչություններով՝

$$W_0 = W_0 - \eta \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (wx_i - y_i)$$

$$W_j = W_j - \eta \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (wx_i - y_i) x_{i,j}$$

Հաշվողական ռեսուրսների օպտիմալ օգտագործման տեսանկյունից առավել հետաքրքիր է պատահական գրադիենտի ալգորիթմը, որի համար որպես մուտք հանդես են գալիս XL ուսուցանող ընտրանին, ո -ուսուցման արագությունը, Q -ի հարթեցման λ պարամետրը։ Ալգորիթմի ելքը կշիռների w վեկտորն է։

Պատահական գրադիենտի մեթոդի ալգորիթմը հետևյալն է՝

1. Տալ կշիռների սկզբնական վեկտորը w :

2. Որոշել Q ֆունկցիոնալի ընթացիկ գնահատականը

$$Q(w) = \sum_{i=1}^n (a(x_i) - y(x_i))^2$$

3. Կրկնել, քանի դեռ Q -ի արժեքը չի կայունացել և (կամ) w կշիռները չեն դադարել փոփոխվել։

3.1. XL -ից ընտրել X_j :

3.2. Հաշվել ալգորիթմի ելքային արժեքը՝ $a(w, X_j)$ -ն և սխալանքը

$$\varepsilon_i = (a(x_i) - y(x_i))^2$$

3.3. Կատարել գրադիենտային վայրէջքի ուղղությամբ քայլ(որոշել կշիռների նոր արժեքները)

$$w = w - 2\eta(wx_i - y_i)x_i$$

4. Գնահատել Q ֆունկցիոնալի արժեքը՝

$$Q = (1 - \lambda)Q + \lambda\varepsilon_i$$

Կա կշիռների սկզբնական վեկտորի տրման մի քանի միջոց.

1) կշիռների վեկտորը ներկայացնել որպես գրոյական վեկտոր,

2) կշիռների վեկտորը տալ պատահական թվերի միջոցով $[-\frac{1}{k}; \frac{1}{k}]$ միջակայքից, որտեղ k -ն հայտանիշների տարածության չափանությունն է:

Պատահական գրադիենտի մեթոդի առավելությունը փաթեթայինի նկատմամբ նաև այն է, որ այդ ալգորիթմը հնարավորություն է տալիս իրականացնել այսպես կոչված օնլայն ուսուցում, և եթե գծային ռեզընսիայի դեպքում այդ առանձնահատկությունը էական չէ, ապա դասակարգման խնդիրների լուծման ժամանակ, մանավանդ տարբեր բանական վեր ծառայությունների աշխատանքի պայմաններում, այն հնարավորություն է տալիս ալգորիթմին վերապատրաստվել իրական ժամանակում։ Պատահական գրադիենտի մեթոդը, ի տարբերություն փաթեթային մոտեցման, հնարավորություն է տալիս ուսուցման համար օգտագործել գերմեծ ծավալի ընտրանիներ։ Բացի այդ, այս մեթոդում կարելի է փոփոխել հենց ուսուցման ալգորիթմը, եթե ընտրանին շատ մեծ է, ապա օբյեկտը դիտարկել ու հետո այն կարելի է հեռացնել ընտրանուց և դրանով օպտիմալացնել համակարգչի ռեսուսների օգտագործումը։ Եթե ընտրանին շատ փոքր է, կարելի է օբյեկտները ընտրել վերադարձով։

Պատահական գրադիենտի մեթոդի թերություններն են.

- Հնարավոր է ալգորիթմի դանդաղ գուգամիտում։

- Եթե $Q(w)$ ֆունկցիոնալն ունի մեծ թվով էքստրեմալ կետեր, ապա մեծ է հավանականությունը, որ ալգորիթմը կմսա լոկալ մինիմումի վրա։ Դրա դեմ պայքարելու համար օգտագործում են w վեկտորի պատահական ձևափոխության մեթոդը, որի արդյունքում վեկտորի մեկ կամ մի քանի կոորդինատ մի քիչ փոփոխվում է, դրանով փոքրացնելով լոկալ մինիմումի տիրույթում հայտնվելու հավանականությունը։